

PETER CABAN

POJEM A PREŽÍVANIE RELIGIOZITY MLADÝCH LUDÍ  
V STREDOEURÓPSKOM REGIÓNE  
(NA PODKLADE VÝSKUMOV RELIGIOZITY MLÁDEŽE  
Z OBLASTI SEVERNÉHO SLOVENSKA)\*

Mládež tvorí významnú časť obyvateľstva každej doby. Je obrazom aktuálneho stavu každého štátu, ale aj jeho budúcnosti. Mladosť je obdobím, v ktorom sa z človeka, roky formovaného jeho prostredím, stáva ten, ktorý nakoniec prostredie okolo seba sám formuje. Týka sa to aj religióznej sféry, ktorá je predmetom nášho skúmania. Ak teda chceme spoznať, ako sa vyvíja a mení religiozita dnešnej spoločnosti, musíme sa vo výskume zamerať aj na religiozitu mládeže. Kultúra mnohých mladých Stredoeurópanov je orientovaná smerom na Západ, čo môžeme badať z ich skúseností, keď mnohí z nich prežili istý čas v inom štáte na študijnom či pracovnom pobyte, s čím bola konfrontovaná aj ich viera a celkový ich náboženský prejav.

V súčasnej dobe sa zisťovaním a meraním prejavov náboženstva zaoberajú predovšetkým dve vedy, a to sociológia a psychológia. Keďže každá z týchto vied nazerá na religiozitu z odlišnej perspektívy. Aj ich výskumné nástroje, ktoré si za týmto účelom postupne obidve vedy vytvorili, sú roz-

---

Ks. Dr. hab. PETER CABAN, PhD — Katedra religionistiky a náboženskej výchovy, Filozofická fakulta, Katolícka univerzita v Ružomberku; adresu pre korešpondenciu: Hrabovská cesta 1, SK 034 01 Ružomberok; Mail: [peter.caban@ku.sk](mailto:peter.caban@ku.sk)

Ks. dr hab. PETER CABAN, PhD — Katedra Religioznawstwa i Religii Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Katolickiego w Ružomberku; adres do korespondencji: Katolícka univerzita v Ružomberku, Filozofická fakulta, Hrabovská cesta nr 1, SK 034 01 Ružomberok; e-mail: [peter.caban@ku.sk](mailto:peter.caban@ku.sk).

\* Niniejsze studium powstało dzięki funduszowi wspierania nauki na Wydziale Filozofii Katolickiego Uniwersytetu w Ružomberku, zatytułowanemu „Religia i kultura: dzisiejsza postawa wobec innym kulturom religijnym w Europie Środkowej na podstawie statusu muzułmańskich imigrantów. Tolerancja, otwartość czy izolacja?”. Nr grantu: CZ20175/2017.

dielne. Nimi získané výsledky majú síce vždy pomerne vysokú pravdivosťnú hodnotu, ale ich výpoveď sa často týka celkom iných oblastí religiozity. Zatiaľ čo sociologické výskumy skúmajú zväčša religiozitu ako takú a uvádzajú ju v súvislosti s čisto demografickými údajmi, ako je napríklad vek, pohlavie či národnosť, psychológia sa len málokedy zaoberá výhradne religiozitou a vo svojich výskumoch sa zameriava skôr na jej prepojenosť s inými psychologickými veličinami, ako je osobnosť, postojeová orientácia, životná pohoda (*well-being*), zvládanie stresu a iné.<sup>1</sup> Religionistika ako veda však môže k tomu ponúknuť i historicko-vedecký rámec, skúmajúci náboženstvá v kontexte doby a ich doktríny, čo neraz prináša množstvo nových otázok i podnetov k ďalšiemu vedeckému skúmaniu.

#### DEFINOVANIE RELIGIOZITY MLADÝCH

Definovať religiozitu súčasných mladých ľudí nie je jednoduché. Ide totiž o ľudskú činnosť, ktorá ani nemusí byť dokonca spojená s konkrétnym náboženstvom. Ak chceme skúmať súčasného stredoeurópskeho mladého človeka v kontexte religiozity, je vhodné si priblížiť terminologický obsah jednotlivých vzájomne súvisiacich pojmov. Pojem *religiozita* pochádza z pôvodne latinského adjektíva *religiosus*, *-a*, *-um*, čo znamená posvätný či zbožný. Religiozita<sup>2</sup> je osobný a kladný vzťah človeka k náboženstvu (k Bohu), ktorý v sebe zahŕňa komplex javov, včítane foriem myslenia, prežívania a konania,<sup>3</sup> ale aj postoj k náboženským obsahom, ktoré sa následne prejavujú v individuálnom hodnotovom systéme človeka.<sup>4</sup> Uvedené skúmania môžeme vnímať

---

<sup>1</sup> Religiozita je z pohľadu psychologických výskumov považovaná za dobre merateľný jav. Na jej skúmanie sa vo všeobecnosti používajú rovnaké metódy ako na zisťovanie iných psychologických javov. Keďže však týmito metódami nie sme schopní obsiahnuť všetky jej aspekty, predovšetkým však aspekt transcendentného smerovania, boli postupne vyvinuté pre jej meranie i samostatné špecifické metódy, ktorých je viac než dvadsať. V súčasnosti medzi tie najčastejšie používané patria kvantitatívne empirické metódy (napr. dotazníky). Známa je aj viacdimezióнная škála na zisťovanie religiozity, zostavená v roku 1993 Charlesom Y. Glockom. Autori sa v nej zamerali napríklad na dimenziu náboženského zážitku, náboženskej praxe.

<sup>2</sup> Religiozita je pojmom, ktorého jasná a jednoznačná definícia predstavuje vo vedeckých kruhoch značný problém. Pôvodne sa jednalo o teologický pojem, ktorý však postupne prenikol do terminológie filozofie i práva a v súčasnej dobe ho používajú aj mnohé ďalšie spoločenské a humanitné vedy. Pritom i len v samotnej psychológii by sa dalo napočítat' vyše sto rozličných definícií religiozity.

<sup>3</sup> Napríklad v nemeckom prostredí sa najviac uplatňuje trojzložkový model, ktorý považuje za základné roviny religiozity: 1. vieru, 2. uznanie morálnej normy, 3. vonkajšie správanie.

<sup>4</sup> Michal STRÍŽENEC, *Súčasná psychológia náboženstva* (Bratislava: Iris, 2001), 22.

ako interdisciplinárny a multidimenzionálny jav, ba každá generácia mladých môže znovu definovať a v istom zmysle i tvoriť obsah tohto vnímania.<sup>5</sup>

Ak tvrdíme o mladom človekovi, že je „nábožensky založený“, môžeme mať na mysli viacero rôznych elementov. Na jeho religiozitu môže poukazovať jednak príslušnosť k nejakej cirkvi, viera v náboženské pravdy, etický spôsob života, účasť na religiózných úkonoch atď. Niektorí upozorňujú na nárast počtu mladých ľudí, ktorí deklarujú príslušnosť k nejakej náboženskej spoločnosti, prípadne si všímajú pokles praktizovania náboženských úkonov alebo eróziu náboženských vedomostí.<sup>6</sup> Odpoveď na otázku, kto si zasluhuje označenie „nábožensky založený mladý človek“, sa ukazuje byť zložitým problémom,<sup>7</sup> pretože použitie pojmu „religiozita“ vyžaduje istý výber parametrov a ukazovateľov náboženského života. Asi najčastejšie z hľadiska výskumu je delenie na religiozitu tradičnú a modernú. *Tradičná religiozita* sa prejavuje vierou v dogmy, osobného Boha, oddanosťou náuke a predstaviteľom cirkvi. Znakmi *modernej religiozity* sú rozličné náboženské sympatie, hľadanie spirituálnych zážitkov, neopanteizmus a synkretizmus.<sup>8</sup> Táto rozdielnosť zahŕňa rôzne možnosti vzťahu k posvätnu, ktoré sú premenlivé tak miestne, ako i časovo.<sup>9</sup> V minulosti mohlo platiť, že štandardným veriacim bol pravidelný návštevník bohoslužieb, ktorý bol pokrstený a zúčastňoval sa cirkevných aktivít. V súčasnej dobe ale môže byť za religiózneho považovaný i takzvaný „hľadajúci pútnik“, ktorý hľadá a usiluje o osobnostný rozvoj, či konvertita primykajúci sa k partikulárnym náboženským výkladom sveta, stojacim v ostrej opozícii voči akémukoľvek inému názoru.

<sup>5</sup> Philip SCHELDAKE, *Spiritualita a historie. Úvod do studia dějin a interpretace křesťanského duchovního života* (Brno: CDK, 2003), 59.

<sup>6</sup> Rodney STARK i Charles Y. GLOCK, „Wymiary zaangażowania religijnego“, in *Sociologia religii. Antologia tekstów*, ed. Władysław Piwowarski (Kraków: Nomos, 2003), 182.

<sup>7</sup> Neraz sa môžeme stretnúť s názormi, že dostatočným prejavom religiozity je už samotné vonkajšie jednanie ľudí, ako je napríklad účasť na bohoslužbách. Otázkou však je, nakoľko možno len na základe poznania, že niekto občas zájde do kostola tvrdiť, že je nábožensky založený.

<sup>8</sup> Jaroslav HYNEK, „Vliv postmoderního myšlení na přístup k religiozite“, in: Jiří DVOŘÁČEK, Vít PEŠTUKA, Jurik HÁJEK, Jaroslav HYNEK, Pavel AMBROS a Michel LACROIX, *Co hlásá New Age* (Velehrad: Refugium, 2017), 41–50.

<sup>9</sup> Zdeněk R. NEŠPOR, „Úvodem k sociologickému studiu současné religiozity/spirituality v České Lípě a v Mikulově“, in: *Náboženství v menšině: religiozita a spiritualita v současné české společnosti*, ed. Dušan Lužný a Zdeněk R. Nešpor (Praha: Malvern, 2008), 20–25.

## RELIGIOZITA A SPIRITUALITA

Na druhej strane sa v spirituálnej teológii, v pastorácii mládeže, ale i v psychológii uplatnil pojem *spiritualita*, ktorý by sme mohli preložiť ako duchovnosť. Etymologicky sa dá odvodiť z latinského slova *spiritus*, -us, m. — duch. Tento pojem pochádza z teologického prostredia a dokonca sa v posledných desaťročiach uplatnil ako typická téma humanistickej psychológie.<sup>10</sup> Niektorí autori ho pokladajú za kľúčový pri poznávaní osobnosti a jej motivácií.<sup>11</sup> Podľa Abrahama Harolda Maslowa v hierarchii motívov stojí spiritualita a transcendencia na samotnom vrchole. Hoci sú dnes pojmy ako *duchovný*, *duchovnosť*, *duchovný život*, *duchovné hodnoty* v katolíckej i protestantskej teológii pomerne aktívne, z dejinného pohľadu sa po prvý raz vo veľkom spomína adjektívum *spiritualis* v stredovekej duchovnej literatúre. Španielska mystika 16. storočia (sv. Ján z Kríža, sv. Terézia z Avily...) začala používať častejšie slovo *spiritualitas*. Istý boom v používaní tohto pojmu nastal na začiatku 20. storočia.<sup>12</sup>

Všeobecne sa pod spiritualitou teda rozumie personálne optimálny štýl duchovného života. Spiritualita predstavuje súbor princípov a zásad praktického umenia komunikovať to dôležité z vlastného i z cudzieho umenia žiť. Taký súbor musí zostať otvorený novému a vážiť si staré, osobne osvedčené, čím trpezlivo optimalizuje skúsenosť so svetom i s vlastným ja.<sup>13</sup> Táto definícia však zachytáva úplne sekulárne ponímanie spirituality. Vznik spirituality ako potreby človeka istým spôsobom vyplýva z faktu, že človek je *animal spirituale*, túži prekročiť svoje limity do sveta bez limitov, ale zároveň uvedomuje si svoje vlastné obmedzenia. V sekulárnej definícii nie je vyjadrený vzťah k náboženstvu, ale iba k vlastnej ľudskej skúsenosti. Takémuto ponímaniu spirituality by hrozilo, že povedie k egocentrizmu.<sup>14</sup>

Niektorí autori až do nedávna nerozlišovali pojmy spiritualita a religiozita. Pojem spirituality sa presadil hlavne z dôvodu vývoja religiózneho života a postojov k náboženstvu, a to hlavne v druhej polovici minulého storočia. Následne s rozvíjajúcim sa sekularizmom začalo inštitucionálne náboženstvo, zvlášť v západnej Európe, postupne získavať negatívny konotatívny význam.

<sup>10</sup> Psychologických výskumov religiozity európskeho obyvateľstva je totiž zatiaľ zanedbateľne málo a ich zistenia sú mnohokrát už neaktuálne.

<sup>11</sup> Stefano DE FIORES a Tullo GOFFI, *Slovník spirituality*, preklad Tereza Brichtová a Jan Lachman (Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999), 96.

<sup>12</sup> Pavel ŘÍČAN, *Psychologie náboženství a spirituality* (Praha: Portál, 2007), 25–36.

<sup>13</sup> Philip SCHELDAKE, „Co je spiritualita?“, *Teologický zborník* 4 (1999): 10.

<sup>14</sup> Róbert SARKA, *Stret spiritualít II* (Ružomberok: Verbum, 2016), 9–10.

Pojem náboženstva sa donedávna, do doby hlbšieho kontaktu typicky západného človeka s islamom či východnými kultami, v západnej Európe vzťahoval zvyčajne na formy kresťanstva. Keď sa následne hovorilo o odmietaní náboženstva, tak sa myslelo zväčša odmietanie kresťanského náboženstva, dokonca sa proti nemu začala prejavovať niekde i averzia. Naopak spiritualita začala byť oproti náboženstvu chápaná pozitívne ako otvorený individuálny jav, ako istá osobná transcendencia, neviazaná na konkrétne učenie, náboženské inštitúcie či rituály. Snaha takéhoto „nábožensky spirituálneho človeka“ je prejavom úsilia nájsť, udržať a transformovať svoj osobný vzťah s posvätnom.<sup>15</sup>

#### ORGANIZOVANÁ A NEORGANIZOVANÁ RELIGIOZITA MLADÝCH STREDOEURÓPANOV

Dnes mnoho mladých ľudí žije duchovným životom, ktorý nemusí byť vždy spojený s organizovanou religiozitou. V súvislosti so spiritualitou sa ako ekvivalenty používajú termíny ako *náboženský život*, *vnútorný život* a *duchovný život*, avšak nejde o synonymá v pravom zmysle slova. *Vnútorný život* sa často v našom jazykom úže zamieňa za *duchovný život*, keď sa napr. pri umelcoch hovorí: „Ten má iste bohatý vnútorný svet či život.”<sup>16</sup> Vnútorný život mládeže je charakteristický imagináciou prekonávajúcou bežnú realitu.

Na rozdiel od náboženského života existuje pri vnútornom živote mladých istý vedomý vývoj, avšak niekedy nezávisle od vzťahu k transcendentnu.<sup>17</sup> Iný termín, ktorým sa zamieňa spiritualita, je *náboženský život*. Ten ale nemusí byť ani vnútorným ani duchovným – spirituálnym životom. V jeho najpovrchnejšej podobe a najširšom slova zmysle môže ísť len o dodržiavanie rituálov, formúl plnenia náboženských povinností bez vedomej angažovanosti a spojenia s transcendentnom. Tento typ „nábožnosti”, kritizoval napr. Kristus u farizejov, označujúcich ich za obielené hroby. V najhorších prípadoch náboženského života ide o minimalizáciu plnenia aj týchto povinností, napr. selektívnou účasťou na obradoch či výberom istých sviatostí na základe spoločenských, folklórnych, finančných či estetických motívov. Samozrejme, pri náboženskom živote mnohých mladých ľudí nemusí ísť vždy o pokrytectvo a povrchnosť. Náboženský život mládeže sa môže často pre-

<sup>15</sup> M. STRÍŽENEC, *Súčasná psychológia náboženstva*, 22.

<sup>16</sup> R. SARKA, *Stret spiritualít II*, 8–10.

<sup>17</sup> Tamže, 11–13.

javiť aj v charitatívnom aktivizme. Ani jeden z týchto pólov však nie je ideálom kresťanskej duchovnosti. Náboženský život je širší termín ako spiritualita, pretože náboženstvo má vo svojom jadre spiritualitu, ale aj aktivity ako je napríklad liturgia. Samotné predpisy či kultové miesta bez spirituality môžu človeka uväzniť. O *duchovnom živote* hovoríme vtedy, keď sa vnútorný život prestáva vyvíjať izolovane, nezávisle na transcendentne, ale vo vedomí existencie duchovnej reality, ktorú vníma mladý človek ako skutočnosť, prekonávajúcu jeho osobné vedomie. Duchovný život nemusí byť teistický alebo mať spojenie s náboženstvom, napr. niektoré formy budhizmu sú vlastne spiritualitou bez vzťahu k náboženstvu.<sup>18</sup>

#### MENTALITA A POTREBA NADPRIRODZENA VO VNÍMANÍ MLADÝCH

Potreba nadprirodzena a duchovného hľadania patrí k charakteristickým atribútom dnešnej mládeže. Mentalita mládeže na Slovensku zaznamenala za posledných dvadsať rokov veľkú premenu. V stredoeurópskom kontexte dnes pred nami stojí mladý človek, ktorý žije vo svojom emotívnom a virtuálnom svete, ale nemá ochotu vstupovať do reálneho sveta, často stráca nádej a mnoho razy žije bez pozitívnych vyhliadok do budúcnosti uvedomujúc si mnohé sklamaná.<sup>19</sup>

V súčasnosti sa na náboženstvo v kontexte strednej Európy najviac orientujú mladí ľudia vo veku okolo 20 rokov. Je to vyvolané potrebou hľadania zmyslu života i osobnou existencionálnou krízou. Najväčší pokles záujmu o náboženstvo sa prejavuje v skupine mladých vo veku 16–19 rokov, ktorá sa výrazne orientuje na hodnoty konzumnej spoločnosti.<sup>20</sup> Istou výzvou je poznatok, že medzi mladými Katolícka cirkev patrí neustále k dominantnej náboženskej skupine. Nedostatočná vzdelanosť mnohých mladých však vedie k subjektívizácii viery — vyberám si, čo sa mi hodí. Život mladej generácie Európanov zaznamenáva v súčasnosti odklon od oficiálnych štruktúr a sťahuje sa do neformálnych prostredí a skupín. Európsky mladý človek túži po vzťahoch a vzoroch, po duchovne a spiritualite, ale pritom vyžaduje pravdivé a jasné odpovede zo strany oficiálnych štruktúr.

<sup>18</sup> Tamže.

<sup>19</sup> Ondrej ŠMIDRIAK, *Malé spoločnosti mládeže* (Košice: Seminár sv. Karola Boromejského, 2008), 150–155.

<sup>20</sup> Ondrej ŠMIDRIAK, *Perspektívy pastorácie na Slovensku* (Ružomberok: Verbum, 2011), 201–205.

## SÚČASNÁ RELIGIOZITA MLÁDEŽE NA SLOVENSKU

Obraz religiozity mladých ľudí v stredoeurópskom kontexte predstavuje istú veličinu, ktorá bude do budúcnosti udávať religiózny smer Európy. Na bližšiu ilustráciu tu použijeme príklad najnovšieho niekoľkoročného rozsiahleho výskumu religiozity mladých zo Slovenska.<sup>21</sup> Ide o kvantitatívny výskum, ktorého základným súborom bola 17–18 ročná mládež Spišskej diecézy na severe Slovenska, neďaleko poľských hraníc. Zo základného súboru bol zámerno-náhodným spôsobom vyčlenený výberový súbor, ktorý tvorilo 663 mladých ľudí. Hlavným výskumným problémom bol opis náboženských postojov mládeže Spišskej diecézy, ako aj pokus ustálenia demografických, religióznych a sociálnych charakteristík, podmieňujúcich tieto postoje.<sup>22</sup>

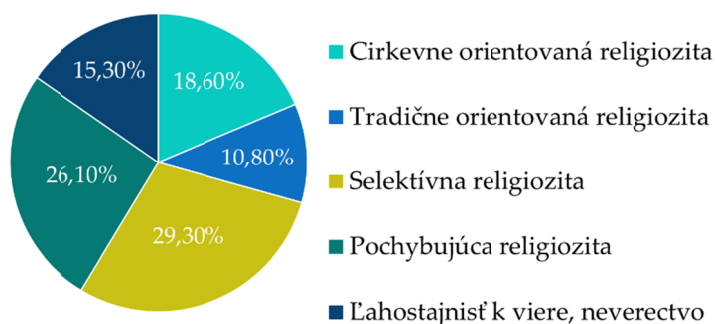
Keďže pojem „mladý človek“ či „mládež“ je veľmi široký a vzťahuje sa takmer na vyše dve desaťročia ľudského veku, rozhodli sme sa v tejto štúdii sústrediť len na jednu časť, tvorenú maturantmi a vysokoškolákmi v prvom ročníku univerzity. Vybrali sme si toto vekové zloženie z dôvodu, že predstavuje skupinu mladých, ktorých dospievanie je už takmer ukončené, ich pohľad na svet sa ustáľuje, čím možno reálne predpokladať, že aj ich religiózny život predstavuje ich isté životné smerovanie do budúcnosti.

V nasledovných riadkoch budú predstavené isté rozmery religiozity u skúmanej populácie mladých ľudí, ktoré sa dotýkali predovšetkým globálneho vzťahu k viere, náboženskej praxe, typológii či skúsenosti. Jednotlivé typy religiozity boli vyčlenené podľa dvojstupňového zoskupovania v rámci nominálnej škály SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*), v čoho dôsledku bolo odlíšenej päť typov religiozity mládeže, ktorých názvy odzrkadľujú charakteristické črty toho-ktorého typu.<sup>23</sup>

<sup>21</sup> Pri spracovaní uvedenej tematiky vychádzam z najnovšieho výskumu kolegu — slovenského sociológa Ks. Ondreja Štefaňaka, ktorý sa roky profesionálne zaoberá skúmaním religiozity mládeže na Slovensku a chcel by som odbornej verejnosti sprostredkovať niekoľko sumárnych výsledkov empirického výskumu nábožensko-morálnych postojov mládeže zo severu Slovenska na tomto podklade.

<sup>22</sup> Ondrej ŠTEFAŇAK, „Religiosity and Morality of Slovakian Youth“, *Social Analysis. — Romania : Sapientia Hungarian University of Transylvania* 2015, 2: 163–179.

<sup>23</sup> Ondrej ŠTEFAŇAK, „Hlavné črty religiozity slovenskej mládeže — na príklade Spišskej diecézy“, *Viera a život* 2012, 3: 70–79.



A. CIRKEVNE ORIENTOVANÁ RELIGIOZITA (18,6% SKÚMANÝCH MLADÝCH LUDÍ) je charakterizovaná vysokou úrovňou ukazovateľov náboženského angažovania sa a vôľou identifikovať sa s nejakou cirkvou či náboženským spoločenstvom.

B. TRADIČNE ORIENTOVANÁ RELIGIOZITA (10,8%): Hoci veriaci s tradične orientovanou religiozitou vo všeobecnosti častejšie ako mladí ľudia z nasledovných troch typov religiozity deklarujú vieru a akceptujú učenie Cirkvi, táto ich vieru je málo premyslená, príliš tradičná a málo konzekventná. Najvýraznejšie rozdiely je vidieť vzhľadom na náboženské vedomosti, ktoré u osôb z opisovaného typu religiozity výrazne chýbajú.

C. SELEKTÍVNA RELIGIOZITA (29,3%) — predstavuje ju mládež, ktorá sa síce ochotne hlási k viere, častejšie alebo zriedkavejšie praktizuje náboženské úkony, avšak vo vzťahu k akceptácii učenia Cirkvi v niektorých morálnych otázkach je vidieť „oživené uskutočňovanie voľby“.

D. POCHYBUJÚCA RELIGIOZITA (26,1%): Mladí tejto skupiny neignorujú náboženské problémy úplne, ale ani automaticky neakceptujú inštitucionalizované náboženstvo. Na jeho adresu formulujú veľa otázok a prezentujú mnoho pochybností. Je to mládež nerozhodnutá, pýtajúca sa, pochybujúca, ale aj hľadajúca odpovede na náboženské otázky.

E. LAHOSTAJNOSŤ K VIERE A NEVERA (15,3%): Ide o osoby, ktoré otvorene deklarujú ľahostajnosť vo vzťahu k náboženstvu alebo neveru a v súvislosti s tým nepraktizujú žiadne náboženské úkony; neakceptujú náboženské dogmy alebo minimálne im je ťažko vyjadrovať sa na podobné témy; životný zmysel hľadajú a nachádzajú v rôznych hodnotách života mimo náboženskej viery.

Aktuálna religiozita väčšiny skúmanej populácie mládeže na Slovensku je podľa Ondreja Štefaňaka orientovaná selektívne a váhajúco.<sup>24</sup> Vo všeobec-

<sup>24</sup> Ondrej ŠTEFAŇAK, „Typológia religiozity. Na príklade mládeže Spišskej diecézy“, *Disputationes Scientificalae Universitatis Catholicae in Ružomberok* 2013, 4: 15–28.



nosti je skúmaná slovenská mládež veriaci a verbálne sa k tomu priznáva. Svedčia o tom také ukazovatele religiozity, ako napríklad:<sup>25</sup>

- ♦ vzťah k náboženskej viere (81,4% skúmaných mladých na Slovensku sa označuje ako veriacich);
- ♦ vzťah k religióznej praxi (81,1% skúmaných hovorí, že minimálne zriedkavo praktizuje nejaké náboženské úkony);
- ♦ konfesijné autodeklarácie (90,2% skúmaných prezentuje, že patrí do nejakej cirkvi alebo náboženského zoskupenia; 82,8% sa priznáva ku Katolíckej cirkvi);
- ♦ viera v existenciu Boha (75,2% skúmaných hovorí, že veria v nejakú vyššiu silu, ktorú možno nazvať Bohom);
- ♦ viera v posmrtný život (74,7% skúmaných verí, že smrťou sa život človeka nekončí);
- ♦ privátna modlitba (80,5% skúmanej mládeže deklaruje, že sa modlí — hoci niektorí len zriedkavo).
- ♦ viera v existenciu pekla (53,4% skúmaných verí v možnosť večného trestu po smrti);<sup>26</sup>
- ♦ účasť na omši (41,2% katolíckej mládeže sa zúčastňuje na omši minimálne každú nedeľu);
- ♦ pristupovanie ku sviatosti zmierenia (78,1% katolíckej mládeže pristupuje k spovedi minimálne raz v roku; 18,1% — každý mesiac);
- ♦ postoje k eutanázii (33,1% skúmaných si myslí, že eutanázia je morálne bezpodmienečne nedovolená).

Sekularizácia najviac zasahuje komunitný charakter religiozity u mladých Stredoeurópanov. Hoci slovenská mládež Cirkev poníma najmä ako spoločenstvo veriacich ľudí (53,9%), vo svojom povedomí prezentuje tzv. cirkevnú religiozitu (usmerňujúcu sa učením cirkvi) len 22,1% z nich. Výrazné percento skúmanej mládeže definuje svoju vlastnú religiozitu výrokom: „Som veriaci(a) na svoj vlastný spôsob“ (54,4%). Treba však povedať, že získané empirické výsledky — v sociálno-kultúrnom kontexte slovenskej spoločnosti — hovoria skôr o selektívnej religiozite („som katolík, ale..“), než o striktnnej náboženskej individualizácii, nakoľko 58,7 % skúmaných sa aj emocionálne identifikuje s Cirkvou na rôznych úrovniach. O individuali-

<sup>25</sup> Ondrej ŠTEFAŇAK, „Religiosity and Morality of Slovakian Youth“.

<sup>26</sup> Ukazovatele mladých veriacich v jestvovanie pekla sú totižto medzi skúmanou mládežou o niečo nižšie (53,4 %) v porovnaní s ukazovateľmi veriacich v Boha (75,2%), osobného Boha (63,9%), Najsvätejšiu Trojicu (61,5%), božstvo Ježiša Krista (72,4%), jeho vykupiteľské dielo (73,8%) alebo posmrtný život (74,7%). Celkovo možno povedať, že viac ako polovica skúmanej mládeže akceptuje minimálne šesť zo siedmich vybraných náboženských dogiem.

zácii skúmanej mládeže sprostredkovane hovorí nízka úroveň jej zaangažovania v náboženských združeniach a priepasť medzi názormi na potrebu kňazov v spoločnosti.<sup>27</sup>

Z vybraných demografických a sociálnych charakteristík jednotlivé kategórie mládeže na území Slovenska (Spišskej diecézy) najčastejšie rozdeľuje veľkosť aktuálneho bydliska. Obzvlášť to je vidieť v prípade praktizovania náboženských úkonov. Je tu však jedna zaujímavosť. Menšie percentuálne rozdiely vzhľadom na privátnu a spoločnú modlitbu u mládeže z rôzne veľkých obytných zón poukazujú, že významnú rolu zohráva aj postoj prostredia ku konkrétnym náboženským úkonom. Jednoducho povedané — niet takých výrazných rozdielov v „skrytejších“ náboženských úkonoch ako vo „viditeľnejších“. Tento fakt sprostredkovane poukazuje na dôležitú rolu sociálnej kontroly v dedinskom prostredí. Hypotéza, že slovenská mládež z ekonomicky slabších rodín prezentuje náboženské a morálne hodnoty častejšie ako mládež z rodín ekonomicky silnejších sa v uvedenom mnohoročnom výskume nepotvrdila. V skúmanej vzorke mládeže viac ako 80% mladých ľudí deklaruje náboženskú vieru.<sup>28</sup> Jej najčastejšie podávaným prameňom je výchova a tradícia v rodine, ako aj osobné uváženia a presvedčenia. Podobne viac ako štyri pätiny zo skúmaných mladých ľudí hovorí prinajmenšom o zriedkavej realizácii nešpecifikovaných náboženských úkonov. V hodnotení vlastnej religiozity táto mládež omnoho častejšie deklaruje skôr oslabenie viery ako jej prehĺbenie.<sup>29</sup> V porovnaní religiozity mladých ľudí s religiozitou ich rodičov si možno všimnúť fenomén dedenia viery, ale aj jej výrazné oslabovanie religiozity v mladšej generácii.

## ZÁVER

Predložená štúdia sa venovala tematike pojmu a jednotlivým aspektom prežívania religiozity mladých ľudí v stredoeurópskom regióne. Konštatujeme, že záujem mladých ľudí v súčasnej dobe o religiozitu podnecuje vytvorenie takzvaného náboženského trhu, ktorý mladým Stredoeurópanom ponúka pestrú paletu rozličných tradičných, ale aj novoznikajúcich spirituálnych smerov. Mnohým mladým Stredoeurópanom dnes chýba adekvátna schopnosť sebadeterminácie. Aj napriek všade vnímanému sekularizmu a vzrasta-

<sup>27</sup> O. ŠTEFAŇAK, „Religiosity and Morality of Slovakian Youth“.

<sup>28</sup> Tamže.

<sup>29</sup> W. PIWOWARSKI, „Praktyki religijne“, 58.

júcemu nezáujmu mladých ľudí o inštitucionalizované náboženstvo si spirituálny rozmer v ich živote udržuje svoju pozíciu. Dnešní mladí ľudia, žijúci v strednej Európe, neprestávajú hľadať. Mnohí už nehľadajú v tradičných náboženstvách, hoci aj nové náboženské hnutia dávajú mnoho razy to, čo je prítomné i v tradičných náboženstvách. Niektorí zas prežívajú sklamanie z tradičnej religiozity či z predstaviteľov cirkví, hoci sa vo veľkej miere označujú za veriacich. Dúfame preto, že spracované údaje a poznatky, ktoré predstavila i táto štúdia, poslúžia nielen ako teoretické východisko pre ďalšie religionistické výskumy, ale najmä ako zdroj užitočných informácií o súčasnom stave spirituality slovenskej mládeže pre ľudí venujúcich sa jednak výskumu, ale aj práci s touto časťou populácie.

#### BIBLIOGRAFIA

- FIORES, Stefano de, a Tullo GOFFI. *Slovník spirituality*. Překlad Tereza Brichtová a Jan Lachman. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- HYNEK, Jaroslav. „Vliv postmoderního myšlení na přístup k religiozite“. In: Jiří DVOŘÁČEK, Vít PEŠTUKA, Jurik HÁJEK, Jaroslav HYNEK, Pavel AMBROS a Michel LACROIX, 41–50. *Co hlásá New Age*. Velehrad: Refugium, 2017.
- NEŠPOR, Zdeněk R. „Úvodem k sociologickému studiu současné religiozity/spirituality v České Lípě a v Mikulově“. In: *Náboženství v menšině: religiozita a spiritualita v současné české společnosti*. Ed. Dušan Lužný a Zdeněk R. Nešpor, 20–25. Praha: Malvern, 2008.
- PIWOWARSKI, Władysław. „Praktyki religijne“. In: *Postawy społeczno-religijne mieszkańców archidiecezji łódzkiej*. Ed. Witold Zdaniewicz, Tadeusz Zembrzuski a Sławomir Zaręba. Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, 2002.
- ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, 2007.
- SARKA, Róbert. *Stret spiritualít II*. Ružomberok: Verbum, 2016.
- SCHELDAKE, Philip. „Co je spiritualita?“. *Teologický zborník* 4 (1999): 10–18.
- SCHELDAKE, Philip. *Spiritualita a historie. Úvod do studia dějin a interpretace křesťanského duchovního života*. Brno: CDK, 2003.
- STARK, Rodney, a Charles Y. GLOCK. „Wymiary zaangażowania religijnego“. In: *Socjologia religii. Antologia tekstów*. Ed. Władysław Piwowarski, 180–191. Kraków: Nomos, 2003.
- STRÍŽENEC, Michal. *Súčasná psychológia náboženstva*. Bratislava: Iris, 2001.
- ŠMIDRIAK, Ondrej. *Malé spoločenstvá mládeže*. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského, 2008.
- ŠMIDRIAK, Ondrej. *Perspektívy pastorácie na Slovensku*. Ružomberok: Verbum, 2011.
- ŠTEFAŇAK, Ondrej. „Hlavné črty religiozity slovenskej mládeže — na príklade Spišskej diecézy“. *Viera a život* 2012, 3: 70–79.
- ŠTEFAŇAK, Ondrej. „Religiosity and Morality of Slovakian Youth“. *Social Analysis. — Romania: Sapientia Hungarian University of Transylvania* 2015, 2: 163–179.
- ŠTEFAŇAK, Ondrej. „Typológia religiozity. Na príklade mládeže Spišskej diecézy“. *Disputationes Scientificalae Universitatis Catholicae in Ružomberok* 2013, 4: 15–28.

POJMOWANIE I PRZEŻYWANIE RELIGIJNOŚCI  
PRZEZ MŁODYCH LUDZI REGIONU ŚRODKOWOEUROPEJSKIEGO  
(NA PODSTAWIE BADAŃ RELIGIJNOŚCI MŁODZIEŻY  
W PÓŁNOCNEJ SŁOWACJI)

Streszczenie

Na religijność jako na przedmiot zainteresowania naukowego można patrzeć wieloaspektowo. Jednym z tych aspektów jest postrzeganie wiary przez młodych ludzi mieszkających w Europie Środkowej. Praca dotyczy pojęcia i przeżywania religijności oraz jej rozumienia przez współczesną młodzież. W artykule przedstawiono inspirujące naukowo wyniki badań przeprowadzonych w ostatnich latach w północnej Słowacji w diecezji spiśkiej wśród respondentów w wieku około 17-18 lat.

**Słowa kluczowe:** religijność młodzieży; duchowość; status religijny młodzieży; religijność maturzystów na Słowacji; życie religijne; religijność zorganizowana i niezorganizowana.

POJEM A PREŽÍVANIE RELIGIOZITY MLADÝCH ĽUDÍ  
V STREDOEURÓPSKOM REGIÓNE  
(NA PODKLADĚ VÝSKUMOV RELIGIOZITY MLÁDEŽE  
Z OBLASTI SEVERNÉHO SLOVENSKA)

Zhrnutie

Na religiozitu ako na predmet vedeckého záujmu možno hľadať z viacerých aspektov. Jedným z nich je pohľad na náboženstvo vo svete vnímania viery súčasných mladých ľudí, žijúcich v stredoeurópskom regióne. Štúdia sa zaoberá pojmom a kontextom religiozity a jej chápania spod zorného uhla prežívania viery a náboženských prejavov súčasnej mládeže. Prináša výsledky viacerých výskumov, uskutočnených v posledných rokoch na severnom Slovensku na území Spišskej diecézy medzi cca 17-18 ročnými respondentmi, čím prináša i škálu nových výskumných výsledkov, inšpiratívnych pre religionistiku ako vedu.

**Kľúčové slová:** religiozita mládeže; spiritualita; náboženský status mládeže; religiozita maturantov na Slovensku; náboženské prežívanie; organizovaná a neorganizovaná religiozita;

CONCEPT AND EXPERIENCING OF RELIGIOSITY  
BY YOUNG PEOPLE OF CENTRAL-EUROPEAN REGION  
(BASED ON STUDIES OF RELIGIOSITY OF YOUTH  
IN NORTHERN SLOVAKIA)

Summary

Religiosity as a subject of scientific interest can be viewed in many ways. One of these aspects is the experiencing of faith by young people living in Central Europe. The work deals with the concept and experience of religiosity and its understanding by contemporary youth. The article presents the scientifically inspirational results of research conducted in recent years in northern Slovakia at the Spiš Diocese among respondents aged 17–18.

**Key words:** youth religiosity; spirituality; religious status of youth; religion of graduates in Slovakia; religious life; organised and unorganised religiosity.